

РОЗДІЛ 2. БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТВАРИННОГО СВІТУ: ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНА

МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІОРІЗНОМАНІТТЯ СТАВКІВ ПУШКАРІВСЬКОЇ БАЛКИ

¹Бажан Є.А., ²Чабан Т.І., ¹Бажан А.Г.

¹Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

²Середня школа №34 м. Полтави

У м. Полтаві є унікальний каскад ставків – ставки Пушкарівської балки. Їх було створено в 70-их роках минулого століття шляхом розчищення стариць та побудови дамб (перемичок), різноманітних гідроспоруд. Це було зроблено з метою збільшення запасів води, покращення місцевого клімату і навіть промислового риборозведення.

Нині на їхніх берегах розташовані нові мікрорайони південно-західної частина міста – Сади-1, Сади-2, Огнівка, та західної – Пушкарівка та Юрівка.

Одночасно з утворенням ставків почалося заселення їх організмами, що попадали в них разом з водою, яка їх заповнювала та пасивно, з берегів чи з повітря.

В еволюції ставків чи не найважливіша роль належить рослинним і тваринним організмам, їх тісній безперервній взаємодії одних з одними та з оточуючим їх водним середовищем. Біогеоценоз, що при цьому формувався, був результатом складних міжвидових взаємодій та взаємодій з навколишнім середовищем.

За ці часи ставки пройшли шлях вторинної сукцесії, і із-за некерованого вільного заростання утворили вже класичну прісноводну ландшафтну екосистему із проявами саморегуляції та самовідновлення, яка впливає на мікроклімат місцевості, що особливо помітно у спекотні періоди року. При всій занедбаності екосистеми, вона продукує значну кількість зеленої біомаси, що очищає повітря, а також успішно утримує вологу й самоочищається від мулу після дощів.

Протягом 2000-2004 р.р. авторами була проведена інвентаризація видів [1, 2]. Було встановлено, що на цій невеликій території видовий склад гідробіотів надзвичайно різноманітний. На той час по берегах ставків зустрічалися більше трьох видів верби, прибережно-водна рослинність була представлена близько 10-ма гідрофільними видами, які в багатьох місцях утворювали вздовж берега смугу.

Значне поширення мали підводні угруповання занурених видів – кушир темно-зелений (*Ceratophyllum submersum* L.), водопериця кільчаста (*Myriophyllum verticillatum* L.).

Майже відсутність течії та незначна глибина ставків сприяли розвитку водного комплексу рослин (з плаваючим листям).

Фауна хребетних тварин ставків Пушкарівської балки теж була досить різноманітна. Із риб звичайними звичайними були верховодка (*Leocaspium delineatus*), карась звичайний, або золотистий (*Carassius carassius*) та карась срібний (*Carassius auratus*), короп (*Cyprinus carpio*), краснопірка (*Scardinius erythrophthalmus*), окунь (*Perca fluviatilis*), щука (*Esox lucius*), в'юн (*Misgurnus fossilis* (Linne)).

Звичайним видом була жаба озерна (*Rana ridibunda*); в прибережних заростях зустрічалися джерелянка червоночерева (*Bombina bombina*), жаба

гостроморда (*Rana arvalis*), жаба трав'яна (*Rana temporaria*), інколи траплялися тритон гребінчастий (*Triturus cristatus*).

Із плазунів можна було зустріти черепаху болотну (*Emys orbicularis*) та вужа звичайного (*Natrix natrix*).

Досить різноманітною була орнітофауна цього комплексу, як водоплаваючих птахів, так і співочих – їх нараховували більше 9 видів, серед яких звичайними були очеретянка велика (*Acrocephalus arundinaceus*), очеретянка лугова (*Acrocephalus schoenobaenus* L.), кобилочка солов'їна (*Locustella luscinioides*) ті інші.

Із ссавців на ставках Пушкарівської балки можна було зустріти водяну полівку (*Arvicola terrestris*) та ондатру (*Ondatra zibethica*).

Таким чином, для ставків Пушкарівської балки було властиве значне біорізноманіття.

Вважається, що дрібні і невеликі ставки недовговічні, вони піддаються процесам заростання і заболочування. Тому створювані людиною штучні біогеоценози потребують безперервної уваги і активного втручання в їхнє життя для подовження їхнього існування [3]. В останні ж роки фактори антропогенної природи частіше мають негативний вплив на фауну і флору ставків Пушкарівської балки. На превеликий жаль ми повинні відмітити значне зменшення біорізноманіття в цій екосистемі. Під впливом зростаючого тиску міста на цей осередок існування живих організмів відбувається деградація як окремих видів, так біогеоценозу в цілому.

Так, влітку 2008 року громадськість забила тривогу з приводу можливої загибелі цієї унікальної екосистеми [4, 5]. Рівень води в озері на Пушкарівці тоді знизився приблизно на десять метрів. Ставки господаря не мають, тож за ними ніхто не доглядає, зруйновані гідрологічні пристрої, що регулюють рівень води в них, відповідно, наслідки для ставків та й міста можуть бути катастрофічними. Вода в ньому цвіте, від температури гине риба. Екологи вважають, якщо ставків не стане – зміниться ландшафт, рослинність навколишніх територій, зникне місце відпочинку для полтавців.

Для того, щоб врятувати каскад, необхідно для початку прийняти їх на баланс міста, виділити певні гроші на ремонт устаткування; в місті вже давно розглядають питання, щоб зробити з каскаду і навколишніх зелених зон гідропарк, який не поступатиметься київському. Необхідно розробити заходи з їхнього очищення і створення рекреаційної зони. Це мало б як естетичну, так і науково-пізнавальну цінність. Всі ці заходи допоможуть зберегти цей унікальний куточок природи.

Щоправда, з таким станом наших ставків про це поки що лишається тільки мріяти. Місцина ж заслуговує на те, щоб стати ландшафтним урочищем місцевого значення у складі природно-заповідного фонду міста.

Сподіваємося, що це та інші повідомлення будуть корисними при вирішенні нагальних питань реконструкції цієї унікальної екосистеми, її охорони та оптимізації природоохоронної діяльності.

Література

1. Бажан Є.А., Чабан Т.І., Бажан А.Г. Становлення, розвиток та перспективи прісноводного біогеоценозу ставків Пушкарівської балки. /Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Полтава: ТОВ "АСМІ", 2003. – 316с. – С. 197-200.
2. Бажан А., Чабан Т., Бажан Є. Біорізноманіття ставків Пушкарівської балки. /Біорізноманіття: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / Кол. авт. – Полтава, 2004. – 218 с. – С. 15-17.
3. Ревель П., Ревель Ч. Среда нашего обитания.: В 4-х книгах. – Кн.2. Загрязнения воды и воздуха: Пер. с англ. – М.: Мир, 1995.

4. <http://www.misto-tv.poltava.ua/news/2436/>
 5. <http://www.rada-poltava.gov.ua/news/2008/1/23/59639643/>

СУЧАСНИЙ СТАН МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ХОРОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Базилевич О.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сьогодні під терміном «полювання» розуміють сукупність дій людини, спрямованих на пошук, вистежування, переслідування з метою добування і саме добування диких звірів і птахів, що перебувають у стані природної волі у межах мисливських угідь.

Аналіз стану фауни району за останні десятиліття свідчить про те, що чисельність і ареал жодного виду диких тварин не скоротилися унаслідок спортивного полювання. І проте багато тварин (козуля, заєць-русак, сіра куріпка, качка-крижень) значно зменшилися кількісно, а деякі (лось, лань; з птахів - дрохва, глухар, тетерук та ін..) зникають зовсім. Причина цього перш за все в інтенсивному перетворенні природних ландшафтів і зміні місця існування диких тварин, хімізації і механізації сільськогосподарського виробництва, великих площах монокультур, збільшеній кількості шкідливих тварин, браконьєрстві. [2]

Нераціональне використання ресурсів тваринного світу приводить до недоотримання цінних м'ясних продуктів і хутряної сировини, а також може гальмувати природне відтворення диких тварин, викликати депресію популяції, завдавати шкоди лісовому і сільському господарству. [3,4]

В мисливських угіддях Хорольського ГМРП існує певний розподіл щодо наявності того чи іншого виду тварин. Завдяки цілому ряду чинників їх кількість зменшується, або збільшується.

До основних видів мисливської фауни в господарстві відносяться: козуля, кабан, заєць.

Аналізуючи нище приведені дані в таблиці, можна з упевненістю твердити, що лось давно не є основним представником фауни даного району. Варіювання кількості інших тварин за останні п'ять років проходить в досить вузьких межах [4, 6].

Таблиця 1.

Динаміка чисельності диких тварин

№ п/п	Види тварин	Чисельність тварин по рокам				
		2004	2005	2006	2007	2008
	Копитні всього	215	242	142	154	187
1	Лось	-	2	2	7	6
2	Лань	23	26	29	33	27
3	Дика коза (козуля)	97	101	53	61	74
4	Кабан	95	113	58	53	80
	Хутрові всього	3216	3976	3405	3819	3420
5	Заєць-русак	2813	3516	2906	3341	2920
6	Ондатра	156	174	188	157	163
7	Бобер	38	44	61	73	82
8	Лисиця	27	45	72	70	71
9	Єнотоподібний собака	41	43	26	20	22
10	Борсук	39	43	39	52	60
11	Видра	38	41	42	37	26